

Arap Ülkeleri-Çin Zirvesinin Hedefleri

Soru: 12 Aralık 2022’de El Cezire sitesinin bildirdiğine göre, “Cuma günü Suudi Arabistan’ın başkenti Riyad’da çok sayıda Arap lider ve Çin Devlet Başkanı Şi Jinping’in katılımıyla Körfez İşbirliği Konseyi ülkeleri liderlerinin 43. zirvesi, Körfez-Çin zirvesi ve Arap-Çin zirvesi gerçekleştirildi.” Riyad’da düzenlenen Suudi Arabistan, Körfez ülkeleri ve Arap ülkeleri-Çin zirvelerinin amaçları nelerdir? Bu zirveler, siyasi nüfuzunu genişletmek ve kendisini büyük bir uluslararası kutup olarak kanıtlamak amacıyla çok kutupluluk çağrısında bulunan Çin’in yöntemi midir? Buna karşılık Rusya, şiddet yöntemiyle nüfuz ve çok kutupluluk çağrısında bulunmaktadır. Bu çağrı, Arap bölgesindeki yöneticilerde bir karşılık bulur mu? Amerika’nın tepkisi nedir?

Cevap: Bu soruların cevabını netleştirmek için aşağıdaki hususlara bir göz atacağız:

1- Çin Devlet Başkanı Şi Jinping, 08 Aralık 2022’de Suudi Arabistan’ı ziyaret ederek kral Selman ve Veliyaht Prens Muhammed b. Selman ile görüşti. Çin Devlet Başkanı Şi Jinping, sıcak bir şekilde karşılandı. İki ülke, enerji ve altyapı alanlarında 30 milyar dolarlık anlaşmalar da dâhil olmak üzere kapsamlı bir ekonomik ortaklık anlaşması imzaladı. Bu anlaşmalar, “Kuşak ve Yol” stratejisi çerçevesinde Çin’in projeleri ile İbn Selman’ın üst başlığı “eğlence” olan 2030 Vizyonu arasında uyum sağlama girişimidir. Ayrıca Çin ürünlerini bölgede pazarlamak için Suudi Arabistan’ın büyük bir merkez haline getirilmesi de ele alındı. Ertesi gün Riyad’da Körfez Ülkeleri-Çin, ardından aynı gün çok sayıda Arap “liderinin” katılımıyla Arap Ülkeleri-Çin zirvesi gerçekleştirildi. Çin Dışişleri Bakanlığı bu zirveler hakkında “Çin Halk Cumhuriyeti’nin kuruluşundan bu yana Çin’in Arap dünyasına yönelik gerçekleştirdiği en büyük ve en üst düzeyli diplomatik faaliyet.” ifadelerini kullandı. (08.12.2022 BBC) İki zirvede, Arap ülkeleri ile Çin arasındaki ortaklığın ve ekonomik iş birliğinin güçlendirilmesine vurgu yapıldı. Sonuç bildirgesinde, mevcut uluslararası düzene ve devletlerin egemenliğine saygı duyulması, güç kullanılmaması, iyi komşuluk ilkesi, Filistin davasının merkeziliği ve nükleer silahların yayılmasını önleme antlaşmasının desteklenmesi gibi genel konular dile getirildi. Çin, Çin-Körfez Ülkeleri zirvesinin sonuç bildirgesinde İran’ı eleştirerek komşularına saygı duyması çağrısında bulundu. “Dün Körfez ülkeleri ve Çin, Riyad’da düzenlenen Körfez-Çin zirvesinin kapanışında ortak bir açıklama yayınladı. Açıklamada “Liderler, Birleşik Arap Emirlikleri’nin Büyük Tunb, Küçük Tunb ve Ebu Musa olmak üzere üç ada sorununa ikili müzakereler yoluyla barışçıl bir çözüme ulaşma girişimi ve çabaları da dâhil olmak üzere tüm barışçıl adımlara desteklerini teyit ettiler. İran’ın nükleer dosyası, istikrarsızlaştırıcı bölgesel faaliyetler, terörist ve mezhepsel gruplar ile yasa dışı silahlı örgütlere verilen desteğe karşı koymak için bölge ülkelerinin katılımıyla kapsamlı bir diyalogun önemi üzerinde durdular.” (10.12.2022 El Meyadin) Tahran’daki Çin büyükelçisi, Çin’in bu tutumunu protesto etmek amacıyla İran Dışişleri Bakanlığına çağrıldı.

2- ABD’nin yeni stratejisi, Çin’i dünyadaki ABD hegemonyası için en büyük tehdit olarak sınıflandırmaktadır ve Çin, dünya çapında fiilen nüfuz yaratabilecek yeteneklerine sahiptir. Çin, Amerika’dan sonra dünyanın ikinci büyük ekonomisine sahiptir. Askeri harcamalarda da dünyanın ikinci büyük ülkesidir. Bu nedenle Amerika, Çin’in eylemlerini izlemekte, yükselişini durdurmak için planlar geliştirmektedir. Dahası ABD Başkanı Biden’ın son Tayvan krizine ilişkin yaptığı açıklamalarda da görüldüğü gibi Çin’le savaşa hazırlanmaktadır. Amerika, Çin Devlet Başkanının bu ziyareti hakkında şu açıklamalarda bulundu: “Beyaz Saray Çarşamba günü yaptığı açıklamada, Çin Devlet Başkanı Şi Jinping’in Suudi Arabistan’ı ziyaret etmesinin “sürpriz olmadığını” söyledi, çünkü Pekin’in, “Ortadoğu’da etkisini artırmak için çalıştığını” kaydetti. Beyaz Saray Ulusal Güvenlik Konseyi Stratejik İletişim Koordinatörü John Kirby, “Çin’in dünya çapında büyümeye çalıştığı etkinin farkındayız. Orta Doğu kesinlikle etki düzeylerini derinleştirmek istedikleri

bölgelerden biri... Çin Devlet Başkanı Şi'nin Suudi Arabistan gezisi kesinlikle sürpriz değil ve Orta Doğu'yu seçmesi de kesinlikle şaşırtıcı değil." dedi. (08.12.2022 CNN Arabic)

3- Öte yandan Çin, Amerika'nın çağırdıkları şeylere çağırarak, Amerika'nın uluslararası düzenine karşı çıkmadığını göstermeye çalışmaktadır. Çin Devlet Başkanı, bu ziyaretinde bunu açıkça ortaya koydu. Zira zirvenin sonuç bildirgesinde, uluslararası hukuka dayalı uluslararası düzenin korunması, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi ve terörle mücadeleye vurgu yapıldı. Dahası Riyad'daki Çin-Arap zirvesinin sonuç bildirisi, Rusya'ya yönelik üstü kapalı eleştiriler de içermekteydi. Sonuç bildirgesinde, devletlerin egemenliğine saygı duyulması, güç kullanmaktan veya kullanma tehdidinden kaçınılması ve iyi komşuluk ilkesine saygı gösterilmesi vurgulandı. Bu, Rusya-Ukrayna savaşına bir göndermedir. Sonuç bildirgesinde Çin'in İran'a yönelik eleştirileri, iyi komşuluk ve Körfez ülkelerinin içişlerine karışmama çağrısı, bir başka açıdan İran'a uzun süredir bu tür eleştirilerde bulunan Batı ülkeleri ve Amerika ile özdeşleşme olarak değerlendirilmektedir. İran'ın Çin büyükelçisini protesto için Dış İşleri Bakanlığına çağırması, Rusya, Çin, İran ve Kuzey Kore'nin dile getirdiği "yeni bir uluslararası kamp" kurulması söyleminin, bir kez daha hayal ve gerçekliği olmayan bir söylem olduğunu ortaya koymaktadır.

4- Arapların Çin ile ilişkilerine gelince, Suudi Arabistan'da gerçekleşen bu zirveler uluslararası açıdan hiçbir değişiklik barındırmamaktadır. Doğrudur, Suudi Arabistan, Temmuz 2022'de Suudi Arabistan ziyareti sırasında ABD Başkanı Biden'a göstermediği konukseverliği ve ilgiyi Çin Devlet Başkanına göstermiştir. Ancak bu, Suudi Arabistan'ın Demokratlar ve Başkan Biden ile anlaşmazlıklarında Cumhuriyetçilerin safında yer aldığına işaret etmektedir. Kaldı ki Başkan Biden da, Suudi Veliyaht Prensi Bin Selman'a yeterli saygı göstermemektedir. Ayrıca Arap ülkeleri, Hindistan ve Almanya ile de stratejik ortaklık anlaşmaları imzaladılar. Bu, sadakat veya siyasi bağımlılıkta bir değişiklik olduğu anlamına gelmez.

5- Çin, yakın çevresinde bir parçası olarak gördüğü ve şu ana kadar ilhak edemediği Tayvan ve yakındaki Vietnam ile büyük bir siyasi sorun ve birkaç ülke ile de adalar sorunu yaşamaktadır. Çin'in yakın sadakat ilişkileri, neredeyse tamamen Kuzey Kore ile sınırlıdır. Çin, Arap bölgesinde siyasi sadakat yaratmayı ne arzuluyor ne de planlıyor. Bölge yöneticilerinin Amerika ve İngiltere'ye güçlü bağlılıklarının olduğunu biliyor. Bütün bunlardan dolayı Çin Devlet Başkanının bu ziyaretinin, zirveler düzenlenmesinin ve değeri ne kadar büyük olursa olsun ekonomik anlaşmalar imzalanmasının yakından uzaktan siyasi bağlılıkla hiçbir ilgisi yoktur. Bu zirveler, ülkeler arasındaki açık ekonomik ilişkiler türünden sayılır ve sadece ekonomik olarak değerlendirilmelidir. Zirvelerin içerdiği siyasi çağrışımların bölgeyle veya bölge yöneticilerinin siyasi bağımlılıklarıyla hiçbir ilgisi yoktur. Örneğin, Çin'in İran'a yönelik eleştirisi, Batı'nın konumuyla özdeşleştiğinin, İran'ı eleştiren küresel koroya katıldığına, İran'a karşı Körfez ülkeleri ile birlikte siyasi müdahale izlediğinin kanıtı olarak görülmektedir. Aynı şekilde sonuç bildirgesinde, devletlerin egemenliğine saygı duyulması, güç kullanılmaması ve iyi komşuluğa saygı gösterilmesi gibi, Rusya'ya yönelik örtülü eleştirilere yer verilmesi de, Çin'in Ukrayna savaşında Rusya ile ittifak halinde olmadığını ve dünya ile ilişkilerinde barışçıl diplomatik bir yaklaşım izlediğinin göstergelerden biri olarak kabul edilmektedir.

6- Çin, ekonomik olarak Körfez bölgesiyle yakınlaşmaktadır, çünkü Amerika ve Avrupa'nın Çin sanayi zincirlerini, özellikle de Batı pazarlarına ihracat zincirlerini kıracağından korkmaktadır. Bugün Avrupa'da büyük ölçüde Rus enerji kaynaklarına bağımlılığın stratejik bir hata olduğu tartışılıyor. Aynı tartışma, Batının büyük ölçüde Çin sanayi zincirlerine bağımlılığı konusunda da yaşanabilir. Hatta bu tartışmanın güçlü belirtileri ortaya çıkmıştır bile. Almanya Dışişleri Bakanı Annalena Baerbock, "Almanya'nın Rusya ile yaşadığı deneyim "Kendimizi artık değerlerimizi paylaşmayan hiçbir ülkeye bağımlı kılmamamız gerektiğini, ekonomik bağımlılığın, bizi siyasi olarak şantaja maruz bıraktığını" göstermiştir ifadelerini kullandı. (02.11.2022 El Meyadin) Almanya Şansölyesi Scholz, Pekin'e yapacağı resmi ziyaret öncesi "Frankfurter Allgemeine Zeitung" gazetesinde bir makale kaleme aldı. Scholz, Frankfurter Allgemeine Zeitung'a yazdığı makalede,

“Almanya’nın “Marksist-Leninist siyasi yaklaşıma yönelik Çin’e “yaklaşımını” değiştirmesi gerektiğini söyledi. Scholz, Alman şirketlerinin Çin tedarik zincirine “tehlikeli bağımlılıklarını azaltmak” için adımlar atması gerektiğini sözlerine ekledi. (04.11.2022 Şarku’1 Avsat) Bu bağlamda ve bunu engellemeye çalışmak için Çin, Batı’ya olan tedarik zincirlerinin özellikle enerji konusunda Rus tedarik zincirlerinin yaşadıklarını yaşamamak için önleyici tedbirler almaktadır. Çin’in önleyici tedbirlerinden şu ana kadar görünenler şunlardır:

A- Kendisini Rusya’dan ayırması: Çin, Rusya Devlet Başkanı Putin’in Ukrayna’da bir oldubittiği dayatacağını ve bunun sonucunda Rusya’nın daha büyük bir küresel rol üstleneceğini ümit etmişti. Bu yüzden Çin, Rusya-Ukrayna savaşının başlarında belirsiz bir konum izledi. Fakat Amerika ve Avrupa’nın Ukrayna’ya verdiği büyük destek, Ukrayna’ya direnme gücü verdi. O zaman Çin de, Rusya’dan uzaklaşmaya ve Rusya’ya yönelik örtülü eleştirilerini artırmaya başladı. Çin’in, Çin Komünist Partisi’nin son kongresinin (Ekim 2022), Başkan Şi Jinping’in dizginleri tamamen ele geçirmesinin ve muhaliflerini partinin siyasi bürosundan diskalifiye etmesinin ardından Rusya ile arasına mesafe koyduğu gözlemlenmiştir. Daha sonra da pervasız Rusya’dan daha da uzaklaşmıştır. Çin, Amerika ve Avrupa ülkelerinin Rus enerji zincirlerini kestikleri gibi Çin sanayi zincirlerini de kesmelerini göze alamaz. Çin bunu hesaba katmıştır.

B- Batılı konumlarla özdeşleşme: Çin, (Amerikan) uluslararası sistemine bağlılığını ve sadakatini ilan etmeye ve İran’ın Körfez ülkelerinin içişlerine müdahalesi gibi Batı’nın eleştirdiği şeyleri eleştirmeye başladı. Böylelikle Çin, Batı’ya, bazı ülkelerin izlediği barbarca politikaları reddeden “uygar” dünya ülkelerinden biri olduğunu anlatmak istemektedir. Belki de önümüzdeki günlerde, Tayvan ile askeri bir gerilimden kaçınmak, Amerika’dan gerilimi azaltmasını istemek ve Kuzey Kore’nin nükleer krizinin çözümüne yardımcı olmak da dâhil olmak üzere Çin’in bu pozisyonlarında bir artışa tanık olabiliriz. Tüm bunlar, hem Amerika hem de Avrupa’nın Çin’in sanayi tedarik zincirlerini kesme politikasını durdurmayı amaçlamaktadır.

C- Ekonomik alternatiflere ilginin artması: Çin, hala Batı pazarları kadar önemli olmasa da, Arap ülkeleri pazarlarını bir alternatif olarak görmektedir. Diğer bir deyişle, Çin’in Amerika ve Avrupa ile olan tedarik zincirlerinin kesilmesi (ya da azalması) durumunda Amerika ve Batı pazarlarına kıyasla marjinal kalsalar da Arap pazarları bir tür alternatif oluşturabilirler. Arap ülkeleri pazarları, Afrika ve Latin Amerika pazarları ile kombine edildiğinde, Çin’e olan bağımlılığı azaltmak için Amerika ve Avrupa’da ortaya çıkan yeni trendler nedeniyle boğulması durumunda Çin ekonomisi bir nefes almış olacaktır.

7- Arap ülkelerinin ekonomik boyutuna gelince, ister Körfez ister Arap olsun bu zirvelere şu şekilde bakılabilir:

A- Arap ülkelerindeki on yıllardır süren kapsamlı yönetişimin başarısızlığından sonra bu ülkeler kuru ormanlar gibidir. Birilerinin kibrit çalmasını bekliyor. Bu ülkelerden bazıları, toplanan vergilerin yarısından fazlasını tefeci kredilerin faizlerine ödemektedir. Bu ülkelerin para birimleri dramatik bir şekilde çöktü, başarısız ekonomik politikaları ve Batı’ya olan derin bağımlılıklarının bir sonucu olarak bu ülkelerde fiyatlar keskin bir şekilde yükseldi. Bu da protestoları ateşlemekle tehdit etmektedir. Körfez ülkeleri dışında hemen hemen tüm Arap ülkeleri, ciddi ekonomik sorunlar yaşamaktadır. Bu gerçeklik, bu yöneticilerin Çin’i potansiyel bir ekonomik kurtarıcı olarak görmelerini sağlıyor. Dolayısıyla Çin’den daha fazla kredi alabileceklerini ve IMF’nin bazı sert koşullarından kaçınabileceklerini düşünüyorlar. Çin, büyük denizaşırı projeleri sayesinde bu ülkelerde çok büyük yatırımlar yapabilir. Bu yatırımlar, yöneticilerin koridorlarındaki yaygın hükümet yolsuzlukları nedeniyle yöneticiler ve avanelerinin yararına ve çıkarına olabilirler.

B- Amerika’ya gelince, Trump yönetiminin Suudi Arabistan ile imzaladığı hayali silah sözleşmeleri gibi, ekonomik sorunları ABD’yi daha da ajanlarına bağımlı hale getirmiştir. Dahası Amerikan ajanlarının İngiliz ajanı Katar’a uyguladığı baskı gibi Amerika, ekonomik çıkarı için diğer

ülke ajanlarına baskı uygulamaktadır. Hatta Katar'ın Amerika'da yaptığı yatırım paraları, yöneticilerinin iktidarda kalmaları için bir cankurtaran simidi haline gelmiştir. Nitekim ABD Başkanı Trump, bölgedeki yöneticilerden Amerika'nın koruma sağlaması karşılığında ödeme yapmalarını talep etmiştir. Bu yöneticiler, büyük sorunlar yaşadıkları için Amerika, ya onları Çin'e doğru itmekte ya da ekonomik yönelimlerine aldırış etmemektedir. Belki de bugün Amerika, Çin'in yükselişini durdurma politikasının bir parçası olarak, bölgedeki Amerikan ajanlarına sağladığı ekonomik yardımlar ile Çin ekonomisini iyice yormayı planlıyor olabilir. Bir başka deyişle, Çin-Arap ekonomik iş birliği ve ortaklıkları, bu yöneticilerin sadakatine hiçbir şekilde tehdit oluşturmaz.

8- Tüm bunlardan, Çin'in bu zirvelerden hedeflerinin öncelikle ekonomik hedefler olduğu net bir şekilde anlaşılmaktadır. Çin, Arap bölgesinde siyasi nüfuz için Amerika ve Avrupa ile rekabet etmemektedir, çünkü yetenekleri ve iradesi bunun için çok zayıftır. Yakın çevresi Doğu Asya'da bile siyasi etkisini kendi lehine çözememektedir. Çin, bu zirveler ve imzaladığı ekonomik ortaklık anlaşmaları ile ister Körfez'den gelen enerji kaynakları, isterse sanayisi için Arap ülkelerinin pazarları olsun, Arap bölgesinin ekonomisini besleyen arteri olarak kalmasını istemektedir. Uygur dünyanın bir parçası olduğunu, Kuzey Kore ve İran gibi Batı'nın "haydut devletler" dediği ülkeler kampının bir parçası olmadığını söylemek için bu ve diğer durumlardan yararlanmaktadır. Bugün Rusya'nın boynuna dolanan ve onu boğmak isteyen uluslararası izolasyondan etkilenmek istemiyor. Ayrıca Batı'nın Çin üzerindeki baskısını arttırması ve Batı ülkelerinin Çin'le olan sanayi tedarik zincirlerini kesmesi durumunda Batı pazarlarının yerini almak için Arap bölgesi, Afrika ve Latin Amerika ile sağlam ekonomik ilişkilere sahip olmak istiyor. Çin, Batı ile iş birliği politikası ve şekillenmekte olan Rusya'dan uzaklaşma politikası ile bundan kaçınmaya veya hafifletmeye çalışmaktadır.

9- Şunu belirtmek gerekir ki, bu zirvelerde Çin Devlet Başkanı ile yaptıkları "dostça" görüşmelerde, Çin'in Sincan Uygur "Doğu Türkistan" Müslümanlarına yönelik vahşi eylemlerini gündeme getirmeleri "Arap liderleri'nin akıllarına bile gelmemiştir. Sanki yokmuş gibi tartışılmamıştır bile! Bu, Arap yöneticilerin ihanetlerinin ve zayıflıklarının ciddiyetini ve Müslümanların meseleleriyle ilgilenmediklerini göstermektedir. Halklarının kendilerine karşı şiddetli düşmanlığı, tüm politikalarının toptan başarısızlığı ve insanların hayatlarını etkileyen herhangi bir sorunla başa çıkamamaları ışığında tüm bu yöneticilerin temel meselelerinin tahtlarını korumak olduğunu kanıtlamaktadır. Sanki Çin'in Uygur Müslümanlarına karşı işlediği suçlar başka bir dünyadaymış gibi konuşmalar ekonomik ilişkiler ve uluslararası ticaret üzerine odaklanmıştır!

10- Bugün Arap yöneticiler ve hatta Müslümanların yöneticileri, Hilafetin yıkılmasından bu yana en kötü durumdadır. Bu, yok oluşlarının çok yakın olduğunun bir habercisidir. Amerika, Avrupa ve hatta Çin ile koordineli olarak yarattıkları yıkımın boyutu o kadar büyük ki, başa çıkmak için debelenip duruyorlar. İktidarda kalmalarını haklı çıkaracak herhangi bir başarı elde etmekten oldukça uzaklar. Bir yöneticiyi diğerinden ayıran şey, başarısızlığın derecesidir... Dahası Allah *Subhânehu ve Teâlâ'nın* gazabı da onların üzerindedir. Çünkü İslam'ı arkalarında bıraktılar ve yeryüzünde İslami hayatı yeniden başlatmak için çalışanlara karşı savaş açtılar ve körü körüne her sömürgeci zorba kâfirin emrine uydular.

أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَخْيَاءٍ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ "Onlar diriler değil, ölülerdir. Ne zaman diriltileceklerini de bilmezler." [Nahl 21]